

วิถีชีวิตชาวนา ในยุคThailand 4.0 ของชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง
จังหวัดลพบุรี

Farmer's way of life In the era of Thailand 4.0 of the farmers of Tlung Lek
sub-district Khok Samrong District Lopburi Province

จันทิรา เหล็กดี(Chantira Lekdee), มยุรี รัตนเสริมพงศ์(Mayuri Rattanasermpong),
วาสิตรา เกิดผล ประสพศักดิ์(Wasita Kerdphol Prasops)

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี(Faculty of Humanities and Social
Sciences ,Thepsatri Rajabhat University)

Email: jantira1948@gmail.com

Received April 18, 2022 & Revise June 28, 2023 & Accepted June 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพการณ์ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี 2)ศึกษานโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ตัวแทนชาวนา จำนวน 16 คน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 18 คน โดยวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การค้นคว้าและวิเคราะห์จากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการณ์ชาวนาตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี พบว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีชาวนา ได้แก่ ปัจจัยปัญหาการค้าข้าวกับการส่งผลต่ออาชีพชาวนา ปัจจัยด้านต้นทุนในการผลิต ปัจจัยการย้ายเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ปัจจัยปัญหาหนี้สินของชาวนา 2. นโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี พบว่า นโยบายข้าวของแต่ละรัฐบาลมีผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากแต่ละรัฐบาลให้ความสำคัญต่อชาวนาจะส่งผลต่อเรื่องคะแนนเสียงของรัฐบาล อาทิเช่น นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือก เป็นต้น นอกจากนี้นโยบายราคาข้าวของแต่ละรัฐบาลยังส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากรัฐบาลใดให้ความสำคัญกับราคาข้าวที่สูงชาวนา จะมีรายได้และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น แต่หากรัฐบาลใดไม่ได้เน้นเรื่องราคาข้าวชาวนามีวิถีชีวิตค่อนข้างลำบาก เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้ปลูกข้าวปีละหนึ่งครั้งไม่สามารถทำนาปรังได้ อีกทั้งยังมีต้นทุนการผลิตข้าวที่สูง

คำสำคัญ: วิถีชาวนา , ประเทศไทย 4.0 , ตำบลลพหล์เหล็ก

Abstract

The Article purposes were to investigate 1) the situation of farmers, and 2) the rice policy from the government of Pol. Lt. Col. Dr. Thaksin Shinawatra to the government of General Prayut Chan-ocha that affects the farmers' way in Talung Lek subdistrict, Khok Samrong district, Lopburi. The sample consisted of 16 farmer representatives and 2 representatives from government organizations. The methods of conducting research consisted of documentary analysis and in-depth interview. The findings showed that 1. according to the situation of farmers, changes in the farmer's way of life included the factors of rice price problems that affects the farmer's occupation, factors of manufacturing cost, factors of moving to work in an industrial factory, and factors of debt problems of farmers. 2. According to the rice policy from the government of Pol. Lt. Col. Dr. Thaksin Shinawatra to the government of General Prayut Chan-ocha, the rice policy of each government affects the farmers' way of life because if each government pays attention to farmers, it will affect the government's vote for example, the in-season rice pledging policy, debt relief policy for small and poor farmers, and rice pledging policy etc. In addition, the rice price policy of each government affects the farmers' way of life because if any government pays attention to the high price of rice, farmers will have a better income and lifestyle. But if any government does not focus on rice prices, farmers have a quite difficult way of life. Because this area grows rice once a year, they can't do secondary farming. There is also a high cost of rice manufacturing.

Keywords: Farmers' way, Thailand 4.0, Talung Lek Subdistrict

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นพื้นที่เกษตรกรรมแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอาชีพชาวนาที่เปรียบเสมือน “กระดูกสันหลังของชาติ” โดยที่ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้ผลิตแหล่งอาหารสำคัญไม่เฉพาะแต่ของคนในชาติแต่รวมถึงการเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนในโลกด้วยการผลิตข้าว

ที่ทำนาเป็นอาชีพหลักในอดีตเน้นผลิตเพื่อยังชีพในครัวเรือน แต่ปัจจุบันภาครัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบทจึงทำให้ชาวนามุ่งเน้นการปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตจำนวนมากเพื่อการส่งออกซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนชาวนาจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นเชิงพาณิชย์ คือ ผลิตเพื่อขายเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ภายใต้อิทธิพลของกลไกกลไกทุนนิยม ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทย มีการลงทุนทุกขั้นตอน มีการจ้างแรงงาน ใช้เทคโนโลยีทันสมัยในการผลิต เช่น เครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมี ยากำจัดแมลง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ตามมาคือรายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นตามการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มุ่งการพัฒนาที่เจริญให้ทันกับโลกยุคปัจจุบันในขณะที่ผลผลิตของชาวนากับมีราคาตกต่ำลง (กฤษฎา นาโสภ, 2552)

หากมองไปถึงนโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลจากยุครัฐบาลทักษิณ จนถึงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ต่างให้ความสำคัญกับราคาข้าวเพื่อให้ชาวนามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยดูได้จากนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ (พ.ศ.2544) ได้เข้ามาบริหารประเทศในช่วงปี 2544 สถานการณ์ราคาข้าวเปลือกมีราคาตกต่ำอย่างต่อเนื่องรัฐบาลจึงได้ดำเนินการดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีซึ่งทำให้มีการปรับราคาข้าวที่สูงขึ้นนอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชาวนาพอสมควร พอมาช่วงรัฐบาล นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกรซึ่งทำให้ชาวนาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและอาชีพที่มั่นคงขึ้น ช่วงรัฐบาลนาย สมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี เกิดการผันแปรอย่างรุนแรงของตลาดโลกและสร้างผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร ได้มีการจัดตั้งสภาเกษตรกรขึ้นและสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกรช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบ จากที่รัฐบาลได้เข้ามาแทรกแซงกลไกตลาดข้าว ส่งผลกระทบต่อกลไกตลาดข้าวและเศรษฐกิจข้าวไทยทั้งระบบ รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จึงได้เสนอปรับเปลี่ยนนโยบายจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกมาเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งนโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีฐานแนวคิดมาจากหลักประกันความเสี่ยงเนื่องจากเกิดจากการผันผวนของราคา ต่อมานโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นมาอีกครั้งในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ชินวัตร ทำให้ชาวนาเกิดแรงตื่นตัวขึ้นมาอีกครั้งสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่เกษตรกร เริ่มต้นจากการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกหอมมะลิความชื้นไม่เกินร้อยละ 15 ที่ราคาเกวียนละ 15,000 บาท และ 20,000 บาทตามลำดับ พอเข้ามาถึงการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ในภาคเกษตรกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นในเรื่องของการเกษตรและพัฒนานวัตกรรม มีการสนับสนุนการทำเกษตรให้สอดคล้องกับระบบบริหารจัดการน้ำและคุณภาพของดินตามพื้นที่ที่เรียกว่า zoning และยังได้มีการควบคุมมาตรฐานการใช้สารเคมีในการเกษตร

ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก การทำนาของชาวนาในอดีตจะทำการเกษตรแบบธรรมชาติซึ่งจะเป็นการทำนาอาศัยน้ำฝนในช่วงฤดูฝนจะใช้แรงงานควายและแรงงานของคนในครอบครัวเป็นหลัก ชาวนาในพื้นที่จะทำนาเพื่อให้เก็บไว้กินไม่ได้คิดถึงเรื่องผลกำไรแต่พอเริ่มมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับการสนับสนุนจากนโยบายของรัฐบาลในแต่ละรัฐบาลให้ความสำคัญราคาข้าวให้มีความที่สูงขึ้นโดยจะเห็นได้จากรัฐบาลพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร จนถึงปัจจุบัน จึงทำให้เห็นได้ว่ารัฐบาลมีความสนใจให้ชาวนามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นดูได้จากนโยบายของรัฐบาลได้ดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อย ในช่วงรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จึงได้เสนอปรับเปลี่ยนนโยบายจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกมาเป็นโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ต่อมานโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นมาอีกครั้งในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ชินวัตร ทำให้ชาวนาเกิดแรงตื่นตัวขึ้นมาอีกครั้งสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่เกษตรกร เริ่มต้นจากการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกหอมมะลิความชื้นไม่เกินร้อยละ 15 ที่ราคาเกวียนละ 15,000 บาท และ 20,000 บาทตามลำดับ พอเข้ามาถึงการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ในภาคเกษตรกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเน้นในเรื่องของการเกษตรมีการสนับสนุนการทำเกษตรให้สอดคล้องกับระบบบริหารจัดการน้ำและคุณภาพของดินตามพื้นที่ที่เรียกว่า zoning และยังได้มีการควบคุมมาตรฐานการใช้สารเคมีในการเกษตร ทำให้ชาวนามีการเปลี่ยนแปลงการทำนาที่เน้นด้านผลผลิตเป็นหลักเริ่มมีการผลิตข้าวเพื่อส่งออกมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำนามากขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชาวนาในตำบลลุงเหล็กอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี จากอดีตจนถึงยุคประเทศไทย 4.0 โดยมีประเด็นคำถามวิจัยและต้องการหาคำตอบดังนี้ สภาพการณ์ชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และนโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษานโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

วิถีชีวิตชาวนา

ชาวนาในประเทศไทยนับว่าเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุด เพราะข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทยอาชีพทำ นา ถือว่าเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทยที่สืบทอดมายังอนุชนรุ่นหลัง โดยส่วนใหญ่แล้วชาวนาจะใช้ชีวิตอยู่ในชนบท ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะปลูกข้าวกันทั่วประเทศ การเกษตรของประเทศไทยถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของประเทศเนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่การทำ การเกษตรในสัดส่วนที่มากที่สุดและมีการส่งออกสินค้าเกษตรเป็น จำ นวนมากและสินค้าบางประเภทสามารถส่งออกได้อันดับแรกๆ ของโลก (Singhapreecha, 2014)

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดลพบุรีเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ ใหญ่ๆ ได้แก่ พื้นที่การทำนาที่อยู่ในเขตชลประทานและพื้นที่การทำนาที่อยู่นอกเขตชลประทาน การทำนาของ ชาวนาในปัจจุบันมีความแตกต่างจากในอดีตหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นวิธีการในการทำนา พันธุ์ข้าวเครื่องมือทาง การเกษตร พื้นที่ในการทำนา กล่าวคือ ในอดีตกระบวนการวิธีการทำนาของชาวนามีความซับซ้อนและยุ่งยาก เริ่มแรกชาวนาจะต้องถางป่าเพื่อหาพื้นที่ในการทำ นาโดยการจับจองเป็นของตนเอง ไม่มีการซื้อขายที่ดินอย่าง ปัจจุบัน ใช้แต่แรงงานของตนในการหาพื้นที่ ใครที่ขยันจะมีพื้นที่มาก ทำให้เกิดการหวงแหนพื้นที่ดินของตน เพราะกว่าจะได้มายากลำบากเหลือเกิน อีกทั้งพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทำนายังเป็นพันธุ์ข้าวปายังไม่มีการพัฒนา พันธุ์ข้าว ไม่มีเครื่องมือทางการเกษตรที่ทันสมัยจึงต้องใช้ วัว ควาย ในการไถนา ทำให้ต้องใช้เวลาในการทำนา แต่ละครั้งนาน จึงทำได้เฉพาะนาปีเท่านั้น ไม่สามารถทำนาปรังได้

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตชาวนา ในยุคThailand 4.0 ของกลุ่มชาวนา ตำบลถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ซึ่งในงานการวิจัยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมายไว้ คือ เกษตรอำเภอ นักวิชาการเกษตร และ เกษตรกรชาวนาในตำบล ถลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการเจาะจง ประกอบด้วยตัวแทนชาวนา จำนวน 16 คน และตัวแทน จากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 18 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้

1. การศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary analysis) ได้แก่ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดประเด็นข้อคำถามแบบปลายเปิดในการซักถาม และมีแนวคำถามไว้เป็นแนวทางสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

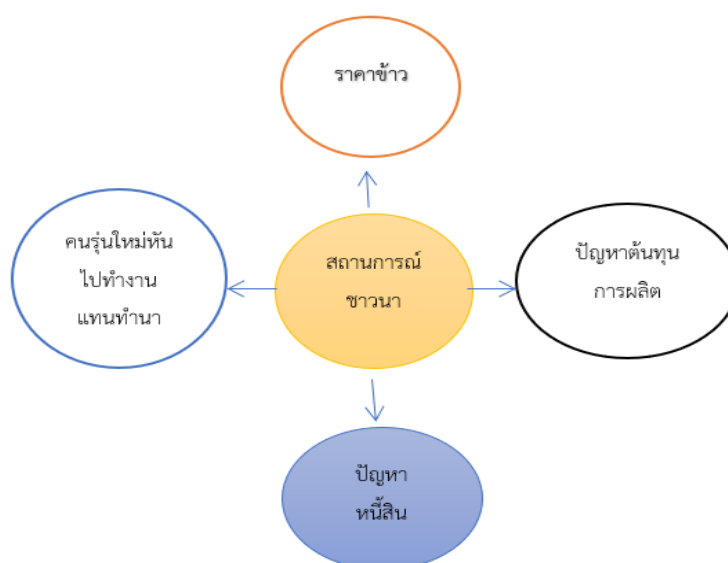
ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการจัดระเบียบของข้อมูล และแยกประเด็นตามข้อคำถาม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นโดยใช้วิธีการ ตีความ ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อสรุปผลการวิจัยโดยเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาสภาพการณ์ชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และเพื่อศึกษานโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถึงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนา ตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

นำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างกับข้อมูลเอกสาร เพื่อสรุปผลการวิจัย โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1.สภาพการณ์ชาวนาดำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีของชาวนาในตำบลลุงเหล็ก โดยมีประเด็นสถานการณ์สำคัญ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงสภาพการณ์ชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

1) ปัจจัยปัญหาการค้าข้าวกับการส่งผลต่ออาชีพชาวนา พบว่า ต้นทุนการผลิตไม่ว่าจะเป็น การจ้าง ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ เป็นต้นทุนที่นับวันจะมีแนวโน้มที่สูงขึ้นยังมีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ อย่างเช่น ดินฟ้าอากาศ บางปีปริมาณฝนน้อย บางปีปริมาณฝนมากจนเกิดน้ำท่วมสร้างความเสียหายต่อผลผลิต และนโยบายการสนับสนุนข้าวของชาวนาแต่ละรัฐบาลยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อราคาข้าวเช่นเดียวกัน 2) ปัจจัยด้านต้นทุนในการผลิต พบว่า ต้นทุนในการผลิตข้าวในแต่ละปีปรับสูงขึ้นไม่ว่าจะเป็นค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว ค่าน้ำมัน ค่าเช่าที่ดิน รวมถึงมีค่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้น 3) ปัจจัยการย้ายเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า เกิดจากรายได้ที่ไม่แน่นอนและชาวนาที่สู้อุตสาหกรรมในการทำนาไม่ไหว ปัญหาการค้าข้าวตกต่ำ ชาวนาได้หันเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทน เพราะมีรายได้ที่มั่นคง มีรายได้ประจำทุกเดือนและมีสวัสดิการที่มีให้แก่พนักงานสะท้อนถึงการมีรายได้ที่มั่นคงกว่าอาชีพทำนา 4) ปัจจัยปัญหาหนี้สินของชาวนา พบว่า หนี้สินของชาวนาส่วนใหญ่เกิดจาก ปัจจัยราคาข้าว ต้นทุนการผลิตและผลผลิตข้าว ปัจจัยเหล่านี้มีผลชาวนาที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะในแต่ละปีผลผลิตข้าวต้นทุนการผลิตและราคาข้าวปรับตัวไม่คงที่ ส่งผลกระทบไปถึงรายได้ของชาวนาไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายชาวนาต้องไปกู้เงินมาหมุนในการทำนาครั้งต่อไป ชาวนาต้องแบกรับหนี้และมีหนี้สะสมทุกปี และปัจจัยปัจจัยเหล่านี้ทำให้วิถีชาวนาในตำบลลุงเหล็กเปลี่ยนไปจากเดิม

2. นโยบายข้าวของรัฐ ตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี พรรคไทยรักไทย รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงปี 2544 พบว่า ชาวนาในตำบลลุงเหล็ก มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำนาเริ่มมีการลงทุนที่เพิ่มขึ้นเน้นในด้านการใช้สารเคมี การเช่าที่ดินทำการเกษตรจะได้ปริมาณผลผลิตข้าวที่มาก เพื่อที่จะได้ตอบสนองนโยบายของโครงการรับจำนำข้าว ที่มีราคาสูงเป็นสิ่งที่จูงใจที่ทำให้ชาวนาในตำบลลุงเหล็กเกิดการกู้ยืมเงินมาลงทุนเพื่อหวังที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้เป็นกรอบเป็นกำทำให้ชาวนาในตำบลลุงเหล็กมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าตอนที่ไม่มีโครงการสนับสนุนนโยบายของทางภาครัฐ

นโยบายพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2549 พบว่า ไม่ได้มีนโยบายที่ช่วยในเรื่องของการสนับสนุนของชาวนาที่ชัดเจนเหมือนกับรัฐบาลในสมัยที่ผ่านมา เพียงแต่สนับสนุนให้การพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี เฉกเช่นเดียวกับชาวนาในตำบลลุงเหล็ก ยังไม่ได้รับประโยชน์ในเชิงราคาข้าวเหมือนเช่นรัฐบาลในสมัยพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

นโยบายพักหนี้ของเกษตรกรรายย่อยและยากจน และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรีนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2551 พบว่า ชาวนาตำบลลุดสูงเหล็ก มีความเห็นชอบในนโยบายการพักชำระหนี้ เนื่องจากปีที่ขึ้นนโยบายชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็กมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่น้อยมากบางรายไม่มีผลผลิต เพราะเกิดปัญหาภัยแล้งหนักกว่าทุกปีชาวนาขาดรายได้จากการขายข้าวในปี พ.ศ.2551 ถึงราคาจะสูงแต่ชาวนาก็ไม่มีผลผลิตที่จะออกไปจำหน่าย ทำให้ชาวนาได้รับประโยชน์จากนโยบายการพักชำระหนี้เป็นอย่างมากโดยไม่ต้องชำระเงินต้นเพียงแต่ชำระแค่ดอกเบี้ยเท่านั้น

นโยบายการจัดตั้งสภาเกษตรกร และสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรีนาย สมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี พ.ศ.2551 พบว่า ชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็กไม่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาเกษตรกรและระบบประกันความเสี่ยงที่ช่วยลดความเสี่ยงอันเนื่องมาจากผลกระทบความเสียหายจากภัยธรรมชาติ รวมถึงดูแลราคาสินค้าเกษตรให้มิเสถียรภาพภายใต้การผันแปรอย่างรุนแรงของตลาดโลก

นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ พ.ศ. 2551 พบว่า ชาวนาตำบลลุดสูงเหล็กมีความเห็นชอบกับโครงการนี้เป็นอย่างมากเพราะเกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากโครงการนี้แบบโดยตรงถึงแม้ชาวนาจะขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาประกัน ทางโครงการก็จะจ่ายเพื่อให้กับชาวนาเป็นค่าส่วนต่าง นอกจากนี้ชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็กได้มีการแย่งกันเช่าที่ดินเพื่อการทำนาที่เพิ่มขึ้นทำให้ค่าเช่าที่มีการปรับราคาที่สูงขึ้นไปกว่าเดิม เพราะต่างคนก็มีความต้องการที่จะได้ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าของการลงทุนในแต่ละครั้ง

นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ชินวัตร พ.ศ. 2554 พบว่า นโยบายของรัฐบาลในการดูแลชาวนาถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวนาสามารถมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการควบคุมราคาข้าวให้อยู่ในราคาที่ไม่ตกต่ำ นอกจากนั้นนโยบายของรัฐบาลยังมีส่วนกระตุ้นให้ชาวนาตำบลลุดสูงเหล็กมีความต้องการทำนาเพิ่มมากขึ้น เพราะนโยบายของทางภาครัฐช่วยให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็กมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต

วิถีชีวิตชาวนาในยุคประเทศไทย 4.0 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2557 พบว่า ชาวนาตำบลลุดสูงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ยังไม่มีความพร้อมในการพัฒนาด้านการเปลี่ยนแปลงการทำนาในรูปแบบของผู้ประกอบการ และชาวนายังไม่มีความรู้ความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปลูกข้าว หรือแม้กระทั่งการเป็น Smart Farmer ก็ยังหาคนรุ่นใหม่เพื่อมาทำนาในลักษณะแบบนี้ยังไม่ได้ ภาพของคนรุ่นใหม่หันไปทำงานโรงงานอุตสาหกรรมจะเป็นความเคยชินในวิถีที่ความเป็น “เมือง” และสังคม “บริโภคนิยม” แทนการทำนาที่มีแต่ความเหนื่อยยาก และไม่หลุดภาพของความยากจน ฉะนั้นจะพบว่าชาวนาในตำบลลุดสูงเหล็กยังใช้รูปแบบเดิมในการทำนา คือ ทำนาแล้วนำผลผลิตข้าวไปขายให้กับพ่อค้าคนกลางโรงสีเหมือนเดิม ซึ่งชาวนายังขาดความรู้

และไม่มีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกชาวนา เพื่อการสร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการในเรื่องของการสร้างกลุ่มในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ในด้านราคาข้าวจากท้องตลาด ไม่ได้ทำการจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์การแปรรูปจากข้าวออกขายตามท้องตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่า

อภิปรายผล

สภาพการณ์วิถีชีวิตชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ปัจจุบันมีปัจจัยในหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้สถานการณ์ของชาวนาปรับเปลี่ยนไป 1) ปัจจัยปัญหาราคาข้าวกับการส่งผลต่ออาชีพชาวนา 2) ปัจจัยด้านต้นทุนในการผลิต 3) ปัจจัยการย้ายเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม 4) ปัจจัยปัญหาหนี้สินของชาวนา ปัจจัยเหล่านี้จะเห็นได้ว่าการเพาะปลูกข้าวลดลงจากที่ราคาข้าวมีแนวโน้มที่ลดลง ย่อมให้เห็นว่าปัจจัยราคาข้าวมีผลต่อการเพาะปลูกข้าวของชาวนา ในด้านของต้นทุนในการผลิตข้าวมีผลต่อค่าใช้จ่ายการทำนาของชาวนา ไม่ว่าจะเป็นค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว ค่าน้ำมันรวมถึงค่าเช่าที่เป็นต้น ประกอบกับปัจจุบันได้มีการใช้แรงงานด้วยวิธีการจ้างค่าตอบแทนในการกระบวนการทำนารวมถึงเครื่องจักรทางการเกษตรเข้ามีส่วนช่วยในการทุ่นแรงและลดระยะเวลาในการทำนามากขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว ประสบกับปัญหาหนี้สินของชาวนาที่ไม่มีวันหมดสิ้นเพราะการทำนาในแต่ละปีมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ชาวนาได้ไปกู้ยืมเงินมาลงทุนในเรื่องของการทำนาแต่ราคาการขายผลผลิตกลับมีแนวโน้มที่ลดลงนอกจากนี้ชาวนาตำบลลุงเหล็ก มีแนวโน้มที่จะหันหลังให้กับการทำนาเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุเกิดจากปัญหาราคาข้าวที่ก่อให้เกิดรายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งแต่ละปีราคาข้าวที่สูงและต่ำบางปีราคาข้าวสูง จึงเริ่มที่จะไปหางานทำในเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีค่าตอบแทนที่มั่นคง มีรายได้ประจำทุกเดือนรวมถึงสวัสดิการที่บริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรมมีไว้ให้แก่พนักงาน จะเห็นได้ว่ารายได้และความมั่นคงดีกว่าการทำนาเกือบทั้งปีของชาวนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ ลิ้มรัตน์ภทรกุล (2561) ศึกษาเรื่องการเมืองเรื่อง “ข้าว” บทสะท้อนรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาของ ชาวนาในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัย พบว่า ในช่วงปรากฏการณ์ของอดีต “ชาวนา” ซึ่งเป็นประชากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดเพราะคนไทย บริโภคข้าวมาหลายชั่วอายุคนแต่บทบาทของชาวนาก็ยังคงเป็นแค่แรงงานเหมือนเดิมแต่กลุ่มทุน เริ่มเข้ามามีบทบาทกับเกษตรกรชาวนามากขึ้น และการนำสารเคมีเข้ามาใช้ในการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นเพื่อ เร่งปริมาณของผลผลิตจนเกษตรกรชาวนาได้รับผลกระทบจากสารเคมี เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ปัญหาด้านภาระหนี้สิน ปัญหาการเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อม

นโยบายข้าวของรัฐตั้งแต่รัฐบาลพ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถึง รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ส่งผลต่อวิถีชาวนาตำบลลุงเหล็ก อำเภอโคกสำโรง รัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวนา 1) นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี พรรคไทยรักไทย รัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร 2) นโยบายพักหนี้ของเกษตรกร รายย่อยและยากจน และการสร้างระบบประกันความเสี่ยงให้เกษตรกร ของคณะรัฐมนตรีนายสมัคร สุนทรเวช

นายกรัฐมนตรี 3) นโยบายประกันรายได้เกษตรกร รัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การบริหารของ นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ 4) นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร 5) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยหรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลประเทศไทย 4.0 กำหนด แนวทางพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศ เศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) เปลี่ยนจากการเกษตร แบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่โดยเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระ หวังสัจจะโชค (2560) บทความนี้นำเสนอบทสำรวจกรอบการศึกษาการ ปรับตัวของชาวนาไทยทางเศรษฐกิจการเมือง และโจทย์สำหรับการศึกษาในอนาคต สำหรับทำความเข้าใจ การปรับตัวของชาวนาในชุดคำอธิบายที่หลากหลาย จากกรอบสถาบันนิยมใหม่ในทางสากลทั้งระดับโครงสร้าง วัฒนธรรม และทางเลือกของตัวแสดง จนนำมาสู่กรอบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยที่ถูกพัฒนาขึ้น ตั้งแต่จากยุคการมองสังคมเกษตรว่าเป็นระบบอุปถัมภ์ มาสู่การใช้กรอบแบบ Marxism วัฒนธรรมชุมชน การ มองชาวนาการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์และหลังสังคมเกษตรกรรม และการปรับตัวของชาวนาในฐานะตัวแสดง ทางนโยบายและการเมืองในนโยบายข้าวปัจจุบันที่ใกล้ชิดกับกลไกตลาดและรัฐ งานนี้ได้เสนอว่าอนาคตควรมี การศึกษาโจทย์เรื่องการปรับตัวของชาวนาใน 5 ด้านสำคัญประกอบด้วยเรื่องนิเวศเกษตรกรรม กลไก ตลาดโลกและภูมิภาค

ดังนั้นนโยบายข้าวของแต่ละรัฐบาลมีผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากแต่ละรัฐบาลให้ความสำคัญต่อชาวนา จะส่งผลต่อเรื่องคะแนนเสียงของรัฐบาล อาทิเช่น นโยบายรับจำนำข้าวเปลือกนาปี นโยบายพักหนี้ของ เกษตรกรรายย่อยและยากจน นโยบายการรับจำนำข้าวเปลือก เป็นต้น นอกจากนี้นโยบายราคาข้าวของแต่ละ รัฐบาลยังส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวนา หากรัฐบาลใดให้ความสำคัญกับราคาข้าวที่สูงชาวนา จะมีรายได้และวิถีชีวิตที่ ดีขึ้น แต่หากรัฐบาลใดไม่ได้เน้นเรื่องราคาข้าวชาวนามีวิถีชีวิตค่อนข้างลำบาก เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้ปลูกข้าวปี ละหนึ่งครั้งไม่สามารถทำนาปรังได้ อีกทั้งยังมีต้นทุนการผลิตข้าวที่สูง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจะมีการส่งเสริมการให้ความรู้ในเรื่องของการแปรรูปให้กับชาวนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวที่ เป็นผลผลิตในตำบล
2. ควรส่งเสริมให้ชาวนาเกิดการรวมกลุ่มและสนับสนุนการแปรรูปข้าว เช่น การสีข้าวเองของกลุ่ม ชาวนา การบรรจุข้าวสารขายเอง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการรวมของกลุ่มชนในตำบลลู่เหล็ก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตจากหลายพื้นที่ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปวางแผนในการพัฒนาอาชีพชาวนาต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา นาโสก. (2552). *วิถีชีวิตนาอีสานตอนล่าง: ศึกษากรณีชุมชนชาวนาบ้านคำแย ตำบลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี*, 135 หน้า. ภาคนิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ดร.วสันต์ ลิ้มรัตน์ภทรกุล. (2561). *การเมืองเรื่อง ข้าว บทสะท้อนรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองเพื่อแก้ไข
วันสพงษ์ ใจอินผล. (2553). แนวทางแก้ไขปัญหาย่างมีส่วนร่วมในต้นทุนการผลิตข้าวของ กลุ่มเกษตรกร
ทำนาบ้านใหม่ร่องเกลบและบ้านกอเปา ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- วีระ หวังสัจจะโชค. (2560). *สำรวจกรอบการศึกษาการปรับตัวของชาวนาไทยทางเศรษฐกิจการเมือง และ
โจทย์สำหรับการศึกษาในอนาคต. ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*